

Akademia Muzyczna im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu

Wydział Instrumentalny

Katedra Fortepianu, Organów i Akordeonu

PRACA DOKTORSKA

**Johann Ulrich Steigleder jako wiodący przedstawiciel
południowoniemieckiej szkoły organowej wczesnego baroku.**

**W poszukiwaniu oryginalnych cech twórczości
na tle ówczesnych tradycji muzycznych**

Joanna Marciniak

**praca doktorska napisana pod kierunkiem
prof. dr hab. Elżbiety Wiechowicz-Karolak**

Poznań 2017

Streszczenie w języku polskim

Rozprawa doktorska pt. „Johann Ulrich Steigleder jako wiodący przedstawiciel południowoniemieckiej szkoły organowej wczesnego baroku. W poszukiwaniu oryginalnych cech twórczości na tle ówczesnych tradycji muzycznych” poświęcona jest twórczości organisty i kompozytora żyjącego w latach 1593-1635, jednego z najwybitniejszych przedstawicieli tego ośrodka.

Dysertacja zawiera opis sytuacji muzycznej Niemiec na przełomie dwóch wielkich epok ze szczególnym uwzględnieniem trzech szkół organowych, opis tradycji włoskiej i niderlandzkiej, z których inspirację czerpała sztuka niemiecka oraz charakterystykę budownictwa organowego i jego związków ze stylem każdego z ośrodków niemieckich. Kluczowym zagadnieniem rozprawy jest przedstawienie twórczości Johanna Ulricha Steigledera na tle współczesnych mu tradycji muzycznych oraz określenie elementów jego biografii, które wywarły na nią wpływ.

Analiza dorobku Steigledera obejmuje dwa opublikowane dzieła: *Ricercar Tabulatura* z 1624 roku oraz *Tabulaturbuch Dass Vater unser* z 1627 roku.

Mimo że Johann Ulrich Steigleder czerpał z wielu tradycji muzycznych, między innymi włoskiej, niderlandzkiej, południowoniemieckiej oraz angielskiej, jego twórczość posiada wyraźnie zarysowane cechy nowatorskie i stanowi istotny wkład w sztukę organową wczesnego baroku.

Płyta CD, będąca kluczową częścią dysertacji, egzemplifikuje wspomnianą różnorodność stylistyczną, obecną w twórczości Johanna Ulricha Steigledera. Wybór utworów do nagrania podyktowany był dążeniem do zaprezentowania szerokiej palety środków i technik wykorzystanych zarówno w *Ricercar Tabulatura*, jak i *Tabulaturbuch Dass Vater unser*. Dzieła utrwalono na organach Friedricha Stellwagena w Lubece. Ze względu na bogate i różnorodne inspiracje muzyczne Steigledera oraz jego perspektywiczne spojrzenie kompozytorskie wydało mi się ciekawe zarejestrowanie twórczości południowoniemieckiej na instrumencie północnoniemieckim, częściowo zachowanym w oryginalnej postaci, a częściowo odrestaurowanym według barokowej koncepcji. Wybór ten jest też konsekwencją mojego trzyletniego pobytu w Lubece oraz poznania możliwości brzmieniowych organów Stellwagena. Eksploracja mało znanej

literatury muzycznej oraz kompilacja dwóch tradycji muzycznych - twórczości południowoniemieckiej i budownictwa północnoniemieckiego - okazały się ciekawym wyzwaniem i inspirującym doświadczeniem muzycznym.

Płyta CD zawiera następujące kompozycje:

Johann Ulrich Steigleder - *Ricercar Tabulatura*

1. *Ricercar in D (I)*

2. *Ricercar in F (III)*

3. *Ricercar in C (VI)*

Johann Ulrich Steigleder - *Tabulatur Buch Dass Vater unser:*

4. 4. *Vocum. Fantasia, oder Fugen Manier. (1)*

5. 3. *Vocum. Coral im Discant / mit einem Collierierten Baß. (9)*

6. 2. *Vocum. Contra puncto duplici. (13)*

7. 3. *Vocum. Coral im Discant. (17)*

8. 3. *Vocum. Coral im Tenor. (20)*

9. 3. *Vocum. Coral in zwo Stimmen zumal. (24)*

10. 3. *Vocum. Coral im Tenor. (25)*

11. 4. *Vocum. Coral im Discant (32)*

12. 4. *Vocum. Discant und Tenor wechseln in diesem Coral ab (35)*

13. 3 *Vocum. Coral im Baß Collieriert (38)*

14. 4 *Vocum. Die 40. und letste Variation / auff Toccatà Manier (40)*

Niniejsza praca wraz z płytą CD stanowią rozprawę, której celem jest propagowanie wśród polskich organistów twórczości Johanna Ulricha Steigledera. Kompozytor ten nie jest w Polsce znany, mimo że w znaczący sposób przyczynił się do rozwoju muzyki organowej w Europie i uważany jest za pierwszego *stricte* barokowego

przedstawiciela południowoniemieckiej szkoły organowej. Prawdziwą zagadką jest fakt, że utwory Steigledera tak rzadko pojawiają się w programach koncertowych - dlatego zasadne wydaje się zachęcanie polskich organistów do poznania dorobku kompozytorskiego Johanna Ulricha Steigledera i poszerzania repertuaru o jego utwory.

Summary

The doctoral thesis *Johann Ulrich Steigleder as the leading exponent of the south German organ school of the Early Baroque. In quest for unique characteristics of his works against the background of musical traditions of the time.* is devoted to the works of one of the most prominent representatives of this centre living in the years 1593-1635.

The dissertation comprises a description of the musical situation in Germany at the turn of two great epochs with particular reference to three organ schools, a description of the Italian and Dutch traditions from which German art drew inspiration and the characteristics of organ building and its relation to the style of each German centres. The key issue of the thesis is to present the work of Johann Ulrich Steigleder against the background of the musical tradition of the time and to find out which elements of his biography influenced it.

The analysis of Steigleder's musical output focuses on two published works: *Ricercar Tabulatura* of 1624 and *Tabulaturbuch Dass Vater unser* of 1627.

Although Johann Ulrich Steigleder drew on many musical traditions, Italian, Dutch, south German or English, to name just a few, his work also has innovative and original features and is considered an important contribution to the Early Baroque organ art.

The CD, which is a key part of the thesis, shows already mentioned stylistic diversity which can be found in the works of Johann Ulrich Steigleder. The selection of compositions to be recorded was dictated by a desire to show a wide range of resources and techniques used both in *Ricercar Tabulatura* and *Tabulaturbuch Dass Vater unser*. The pieces were recorded on Friedrich Stellwagen organ in Lübeck. Due to Steigleder's many and various musical inspirations and his forward-looking composer's vision, I found it interesting to record south German music on a north German instrument, partly preserved in its original form and partly restored following the Baroque concept. This choice is also a consequence of my three-year stay in Lübeck where I had a chance to learn what the sound capabilities of the Stellwagen organ are. The exploration of little known musical literature and combination of two musical traditions, i.e. south German

works and north German organ building, proved to be an interesting challenge and inspiring musical experience.

Compositions recorded on the CD include:

Johann Ulrich Steigleder – *Ricercar Tabulatura*

1. *Ricercar in D (I)*

2. *Ricercar in F (III)*

3. *Ricercar in C (VI)*

Johann Ulrich Steigleder – *Tabulatur Buch Dass Vater unser:*

4. 4. *Vocum. Fantasia, oder Fugen Manier. (1)*

5. 3. *Vocum. Coral im Discant / mit einem Collierierten Baß. (9)*

6. 2. *Vocum. Contra puncto duplici. (13)*

7. 3. *Vocum. Coral im Discant. (17)*

8. 3. *Vocum. Coral im Tenor. (20)*

9. 3. *Vocum. Coral in zwo Stimmen zumal. (24)*

10. 3. *Vocum. Coral im Tenor. (25)*

11. 4. *Vocum. Coral im Discant (32)*

12. 4. *Vocum. Discant und Tenor wechseln in diesem Coral ab (35)*

13. 3 *Vocum. Coral im Baß Collieriert (38)*

14. 4 *Vocum. Die 40. und letzte Variation / auff Toccata Manier (40)*

The thesis together with the CD which is its integral part aim at promoting the works of Johann Steigleder among Polish organists. This composer is not known in Poland, although he made a significant contribution to the development of keyboard music in Europe and is considered the first truly Baroque representative of the south German organ school. The real mystery is that concert programmes so rarely include Steigleder's pieces. Therefore, it seems reasonable to encourage Polish organists to

found out what Johann Ulrich Steigleder's musical output is and subsequently to expand their repertoires.